

IV. РИБАРСТВО

1. Улов и производство на риба през 2001 г. и първото полугодие на 2002 г.

След приватизацията приблизително 100% от рибовъдните ферми и стопанства вече са в частни ръце, което дава нов облик на сектора. С приемането на Закона за рибарството и аквакултурите (ЗРА) през м. април 2001 г. се въведе режим на регистрация на лица, развъждащи и отглеждащи риба, което значително улеснява поддържането на база данни за улова и производството на риба в страната. До момента са регистрирани 80 рибовъдни обекта, в т.ч.: топловодни (шаранови) – 45 бр.; студеноводни (пъстървови) – 29; смесени – 3; мидени ферми – 2 и за производство на есетрови риби – 1 брой. По данни на ИАРА (Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури), уловът и производството на риба през 2001 г. в България е в размер на 8 378 т, което е с 12.2% по-малко в сравнение с предходната година. Намаление се наблюдава при повечето видове риба като най-голямо е регистрирано при улова на есетровите риби – около 60%. Есетровите риби са защитени като изчезващ вид и ежегодно се определя квота за улова им с цел добив на хайвер, която е съобразена със запасите на тази риба в природата.

Таблица IV.1

Улов и производство на риба и други морски организми в страната

	тона		
	2000	2001	I-во полуг. 2002
морски видове	2 327	1 506	1 405
рапани, миди и	4 018	3 360	202
проходни	23	9	6
проходни	39	31	31
сладководна дунавска	271	225	85
язовири, в т.ч. любителски	2 862	3 247	708
сладководни рибовъдни			
Общ улов на риба	9 540	8 378	2 437

Източник: ИАРА

През 2001 г. уловът на морските видове риби бележи спад с 35.3% , спрямо 2000 г., а на дунавската риба - със 17%. С ликвидацията на ЕООД "Океански риболов" – Бургас се прекрати дейността на океанския ни риболовен флот, което оказва съществено влияние за намалението на улова на морска и океанска риба. Освен това, намаленото количество и видовото разнообразие на риба във водоемите на страната също допринесе за спада на улова. С 16.4% спадна и улова на рапани, миди и скариди през 2001 г., спрямо предходната година. В страната е забранен уловът на рапани с дънен трал, тъй като тези съоръжения увреждат морското дъно и водят до намаляване на биоразнообразието в Черно море. През 2001 г. единствено производството на риба в язовирите и сладководните рибовъдни стопанства бележи увеличение с 13.5% спрямо предходната година. За този ръст допринася увеличеният любителски риболов, както и нарасналото производство на някои видове сладководна риба с оглед увеличеното им търсене на пазара.

Таблица IV.2

Производство на зарибителен материал и риба в рибовъдните стопанства

Вид риба	2001		I - во полугодие 2002	
	зарибителен материал - брой	риба за консумация - тона	зарибителен материал - брой	риба за консумация - тона
Щаран	2 775 836	544	1 930 000	104
Толстолоб	736 789	138	486 000	55
Амур	24 146	15	35 000	20
Европейски сом	3 200	14	31 000	15
Лин	20 000	3	-	-
Щука	100 000	6	-	-
Дъгова пъстърва	4 629 202	845	3 950 000	305
Балканска пъстърва	146 280	0.8	300 000	5
Сивен	523 100	10	40 000	10
Есетрови:			52 000	6
Руска есетра	31 600	38		
Чига	-	0.4		
Моруна	-	0.1		
ОБЩО	8 990 153	1 614.3	6 824 000	520

По данни на ИАРА

Очаква се до края на 2002 г. общият улов и производство на риба да нараснат до 9 547 т, поради сезонния характер на производство, който е през есента.

2. Потребление на риба

В България липсват установени традиции за консумация на риба, въпреки голямото ѝ разнообразие и добрите вкусови качества. Потреблението се ограничава поради намалената покупателна способност на населението и поддържане на по-високи цени на рибните продукти, някои надвишаващи дори тези на птичето и телешкото месо.

По данни на НСИ, през 2001 г. количество риба, употребена за промишлена обработка се е увеличило спрямо предходната година. Най-голям ръст бележи замразената морска риба – с 46.4%, достигайки 1 436 т. По-ниските цени на замразената риба, достъпни за потребителя обуславят повишеното ѝ търсене, съответно и преработка.

С 15.3% нараства преработката на готови храни и консерви от риба - до 1 371 т. Това увеличаване е във връзка с променените хранителни навици на населението през последните години, което насочи потребителите към търсене на полуфабрикати и готови храни за консумация. Въпреки увеличението обаче, една от причините, която до голяма степен ограничава преработката е забраната за износ за страните от ЕС, поради лоши хигиенни условия в рибопреработвателните предприятия в страната, не отговарящи на изискванията на Общността.

Единствено при сушените и осолени риби се наблюдава намаление с 21% спрямо 2000 г., до 35 т. По-високите производствени разходи необходими при обработката на тези риби формират и по-високи цени на дребно, което ги прави по-трудно продаваеми на вътрешния пазар.

Таблица IV. 3

Промислена преработка на риба

	тона		
	2000	2001	2002*
Морски риби: замразени	981	1 436	1 406
Риби: сушени или осолени	44	35	18
Готови храни и консерви от риби	1 189	1 371	465

По данни на НСИ: *- прогноза

Данните на НСИ сочат, че през 2001 г. консумацията на риба и рибни консерви в страната на лице от домакинствата е 3.3 кг, което е на нивото от предходната година. Това количество не включва консумацията в обществените заведения (столове, ресторанти, болници и др.)

България е сред страните консумиращи най-малко риба и рибни продукти в света. Ниското потребление се дължи преди всичко на свитите потребителски възможности на населението и постепенно

нарастващите цени на рибата. Цената на някои видове риба (напр. пъстърва, есетрови) е доста по-висока от тази на пилешкото, свинското и телешкото месо. Освен това, липсата на добра организация на пазарите за прясна риба допълнително ограничава потреблението ѝ. Това до голяма степен създава условия за спекула от страна на търговците на едро, които поддържат по-високи цени на рибата, особено на някои празници когато традиционно консумацията е по-голяма.

Таблица IV. 4

Средногодишно потребление на лице от домакинство

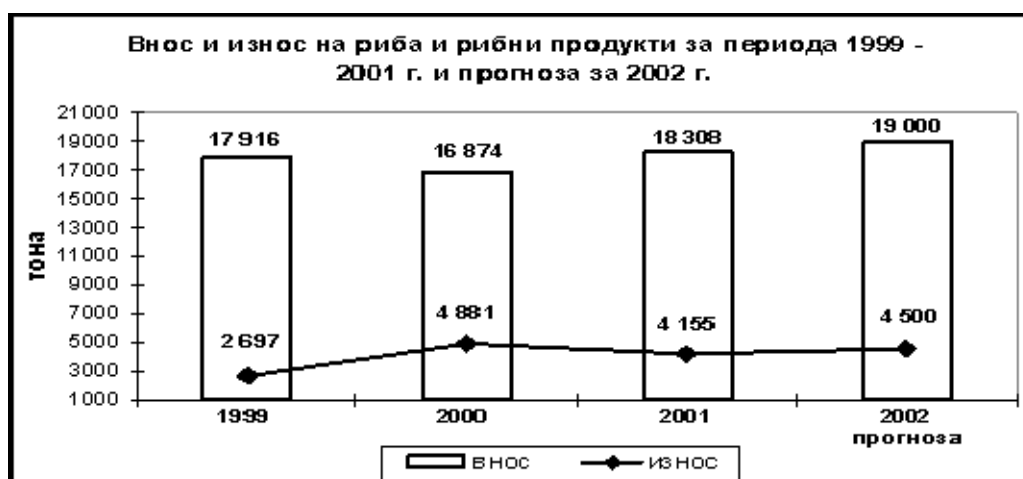
	2000	2001	2002*
Риба и рибни продукти - кг	3.3	3.3	3.5

По данни на НСИ: * - прогноза

През 2002 г. се предвижда минимално нарастване на консумацията на риба и рибни продукти до 3.5 кг на лице от домакинствата, предвид очаквания по-голям улов и производство през годината.

3. Внос и износ на риба и рибни продукти

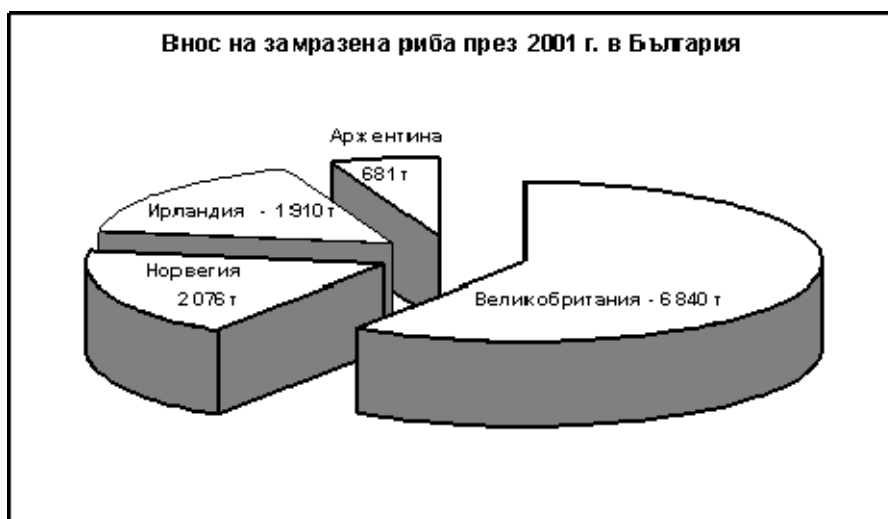
Търговският баланс на риба и рибни продукти в страната през последните години бележи дефицит – вносът превишава износа. Въпреки това обаче се оформя трайна тенденция на намаление на вноса и нарастване на износа през последните няколко години, включително и през 2001 г.

Фигура IV.1

По данни на "Информационно обслужване" АД, през 2001 г. е осъществен внос на 18 308 т риба и рибни продукти, което е с 8.5% повече, спрямо предходната година. Значителното намаление на улова и производството на риба през годината са основна причина за това увеличение.

Около 90% от вноса на риба в България е на замразена риба. През 2001 г. са внесени 16 874 т, което е с 7.3% повече в сравнение с предходната година. Основни търговски контрагенти през последните години са Великобритания – с 59% дял в общия импорт, следвана от Норвегия (18%), Ирландия (17%) и Аржентина (6%).

Фигура IV.2

Очаква се вносът на риба и рибни продукти през 2002 г. да нарасне с около 4% - до 19 000 т. Износът на риба и рибни продукти през 2001 г. бележи спад с 14.9% спрямо предходната година и е в размер на 4 155 т.

Една от основните причини за това намаление е въведената в края на 1999 г. забрана за внос на българска риба на европейския пазар, тъй като условията на производство не отговарят на изискванията на ЕС и лабораториите не са добре оборудвани, за да гарантират качеството на производството. Друга причина е намаленият улов и производство на риба в страната през 2001 г.

Около 50% от общия износ на риба и рибни продукти от България се пада на мекотелите – миди, стриди, октоподи, калмари. През 2001 г. са изнесени 2085 т от тях, като това количество е с 32.6% по-малко в сравнение с предходната година. Спадът в улова през годината допринесе и за по-ниския износ. По-големи количества от мекотелите са насочени към морски държави като Гърция (40% от общия износ), Япония (33%), Турция (12%), Корея (10%), Франция (5%). Интересът към тях е обусловен от изгодната експортна цена.

Фигура IV.3

Делът на замразената риба в общия износ на риба възлиза на 30%. По данни на "Информационно обслужване" АД, през 2001 г. са изнесени 1 237 т, като увеличението е 6.3% спрямо предходната година. Постоянен търговски партньор на страната ни е Румъния, за която е насочен 50% (679 т) от износа на замразена риба.

Очаква се през 2002 г., след премахване на забраната за износ на риба за страните от ЕС с Решение 2002/473/ЕС, износът да нарасне с около 8.3% и да достигне 4 500 т.

1. Цени на риба
2. Цени на едро

През 2001 г. се наблюдава нарастване на средногодишната цена на едро на рибата спрямо предходната година. Регистрираният ръст за различните видове риба се движи в границите между 5% и 47% .

Таблица IV.5

Средногодишни цени на едро по видове риба

Риба: (лв./кг)	2000	2001	2001/2000 в %
скуприя	2.31	2.43	105.2
цаца	0.75	0.99	132
шаран	2.25	2.83	125.7
паламуд	2.22	2.63	118.6
хек	2.50	3.28	131.2
пъстърва	4.70	6.94	147.7
толстолоб	1.15	1.41	122.6

Източник: САПИ

Най-чувствително увеличение бележи цената на пъстървата – с 47.7% и на хека – с 31.2%. Поначало белите риби поддържат по-висока цена, тъй като месото им е предпочитано, защото е по-постно, по-вкусно и без кости. Пъстървите освен в естествени водоеми се размножават и в развъдници. Затова цената им целогодишно се запазва висока, предвид по-големите разходи за храна (концентриран фураж за риби) при отглеждането им. В страната няма улов на хек и той обикновено се внася, поради което цена му е по-висока.

Покачването на цената на цацата е с 32% и това е в резултат главно на значителния спад в улова през 2001 г. – с около 60%. Вследствие значителното нарастване на цената на фуража за риби, който се използва за отглеждането на шаран, цената на шарана е увеличена с 25.7% спрямо 2000 г.

Скуприята е една от предпочитаните и най-търсените риби от потребителите, с оглед достъпната цена. Консумира се целогодишно и затова цената ѝ е нараснала само с 5%.

1. Цени на дребно

Цените на дребно през 2001 г. следват същата тенденция на увеличение, както и тези на едро, но техният ръст е по-слаб.

Таблица IV.6

Средногодишни цени на дребно по видове риба

Риба: (лв./кг)	2000	2001	2001/2000 в %
скуприя	2.85	3.18	111.6
цаца	1.03	1.47	142.7
шаран	3.0	3.21	107
паламуд	3.02	4.10	135.8
хек	3.17	3.81	120.2
пъстърва	6.61	7.15	108.2
толстолоб	1.99	1.99	100

Източник: САПИ

Най-значително е нарастването на средногодишната цена на дребно на цацата. Поначало този вид риба е с най-ниска пазарна цена, но вследствие на слабия улов през 2001 г., тя е нараснала с 42.7% спрямо предходната година. При останалите видове риби увеличението на цената на дребно е по-малко - в рамките между 7% и 36%. Най-голям ръст – с 35.8% бележи цената на паламуда. С най-висока стойност се запазва цената на дребно на пъстървата (както и тази на едро) въпреки, че увеличението ѝ е едва

8.2%.

5. Политика при улов, производство и търговия с риба и рибни продукти

Уловът и производството на риба в България се регламентират основно със Закона за рибарството и аквакултурите / ДВ, бр. 41 от 24.04.2001 г./ С този Закон се уреждат организацията, управлението, ползването и опазването на рибните ресурси, както и търговията с риба и други водни организми. Целите на Закона са насочени към постигане на устойчиво развитие на рибните ресурси, възстановяване и опазване на биологичното равновесие, както и обогатяване на разнообразието на рибните ресурси във водните екосистеми в страната. Законът урежда условията и реда за извършване на стопански и любителски риболов, рибовъдство и аквакултури, административните и наказателни разпоредби при неспазването им.

Приемането на Закона улесни преговорите на България с ЕС, относно изготвянето на позицията на страната ни при присъединяването ни към ЕС.

Предвид съществуващата тенденция на намаляване на рибните запаси през последните години, промяната на възрастовата структура на популацията и съотношението между отделните видове риби, през 2002 г. ИАРА изготви Национална програма за зарибяване на вътрешните водоеми и река Дунав. Програмата започва да се прилага от м. юни 2002 г. Нейната цел е възстановяването и поддържането на рибните популации и повишаването на числеността на стопански ценните видове риба. Първият етап включва зарибяване със 150 000 бр. зарибителен материал от дъгова пъстърва, закупен от пъстървово стопанство "Нишава"- гр. Годеч. По същата програма ще бъдат зарибени с шаранов зарибителен материал (500 000 бр.) яз. Копринка и река Тунджа и водосбор река Марица (200 000 бр.).

ИАРА ще извърши зарибяване с цел подпомагане възпроизводството на есетровите риби. Предвиденото количество есетрови риби - 4 000 бр. руска есетра и 1 200 бр. чига ще бъдат закупени от специализираното за този вид риба рибовъдно стопанство в с. Болярци. По-голяма част от тях ще бъдат пуснати в р. Дунав, а малка част – за доотглеждане в садкови условия. Опитното отглеждане на есетрови риби в садкови условия е предвидено в Националната програма за развитие на рибовъдството и аквакултурите, в която на тези видове риби е обърнато особено внимание, като се препоръчва по-мощно въвеждане на технологии за промишлено отглеждане.

България е член на Конвенцията за многостранно сътрудничество по риболов в Северозападния Атлантис (NAFO). За съжаление обаче, през последните 10 години страната ни нямаше възможност да плаща членския си внос, поради което не можеше да ползва определената ѝ квота за улов. Вероятно съвсем скоро този статут ще бъде променен, тъй като, по предложение на Министъра на земеделието и горите (от 2002 г.) България ще изплати дължащата сума за да възобнови членството си. Също така, предстои ратификация на проекторешение за присъединяване към Еврофиш. България периодично предоставя информация на Евростат за улова, състоянието на пазарите, регистрацията на риболовните съдове и др. През 2002 г. България беше домакин на състоялата се среща на смесената Комисия за приложение на спогодбата за риболов във водите на р. Дунав, на която страната също е член.

България е член на Комисията по рибни ресурси и рибно стопанство в акваторията на Средиземно море, както и на Конвенцията за риболов и опазване на живите морски ресурси на Черно море, заедно с останалите страни, които имат териториални води в него.